
GELİR DAĞILIMI, DEMOKRASİ, REEL GELİR VE DIŞA AÇIKLIK İLİŞKİSİ: BALKAN ÜLKELERİ İÇİN AMPİRİK BİR UYGULAMA¹

Ali ACARAVCI², Sinan ERDOĞAN³, Seyfettin ARTAN⁴

Öz

İktisat bilimciler her ne kadar erken dönemde iktisadi büyümeye odaklanmış olsa da, izleyen dönemde yaratılan gelirin bölüşümü de iktisatta öne çıkan çalışma alanlarından biri olmuştur. Bu çalışma, Balkan Ülkelerinde gelir dağılımı, demokrasi, reel gelir ve dışa açıklık arasındaki nedensellik ilişkilerini, yatay-kesit bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil panel veri yöntemleri kullanarak 1996-2010 dönemi için araştırmaktadır. Yatay kesit bağımlılık ve eğim katsayıları homojenlik test sonuçlarına göre, model yatay kesit bağımlıdır ve hesaplanacak eğim katsayıları heterojendir. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler, yatay kesit bağımlılığı dikkate alan, ülke bazlı sonuçlar elde etmeye olanak sağlayan ve iki açıklayıcı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini aynı anda test etmeye olanak sağlayan Konya (2006) panel nedensellik modeliyle incelenmiştir. Analiz sonuçları şu şekilde özetlenebilir: Demokrasi, reel gelir ve ticari açıklıktan gelir dağılımına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur. Demokrasi ve dışa açıklık, gelir dağılımı üzerinde daha güçlü ortak etkiye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Ülkeleri, Gelir Dağılımı, Demokrasi, Reel Gelir, Dışa Açıklık, Panel Nedensellik Analizi.

JEL Sınıflandırması: D30, C33, O24, O57

RELATIONSHIPS OF INCOME DISTRIBUTION, DEMOCRACY, REAL INCOME AND TRADE OPENNESS: THE EMPIRICAL EVIDENCE FROM BALKAN STATES

Abstract

Although economists have focused on economic growth issue in the early period, distribution of income which is created by economic growth has become one of the prominent field in economics as well. This study explores the causal relationships between income distribution, democracy, real income and trade openness in Balkan States for 1996-2010 period by using the second-generation panel data methods under cross-sectional dependence. According to cross-sectional dependence and homogeneity tests, model is cross-sectionally dependent and slope coefficients are heterogeneous. Causal relationships between variables have been examined by using Konya (2006) panel data causality approach which allows cross-sectional dependence and gives possibility to examine two explanatory variables' effects on dependent variable and obtain country-specific results. The results can be summarized as follows: There exist causal relationships from democracy, real income and trade openness to income distribution. Democracy and trade openness have more powerful common effects on income distribution.

Key Words: Balkan States, Income Distribution, Democracy, Real Income, Trade Openness, Panel Causality Analysis.

JEL Classification: D30, C33, O24, O57

¹ Bu çalışma, 19-22 Mayıs 2017 tarihlerinde Karadağ'da düzenlenen "The First Mediterranean International Conference on Social Sciences" konferansında sunulan bildirinin, yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

² Prof. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, acaravci@mku.edu.tr ORCID: 0000-0002-6662-6175

³ Arş. Gör., Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, sinanerdogan@mku.edu.tr ORCID: 0000-0003-3491-8234

⁴ Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, artan@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0003-4310-550X

1. Giriş

Gelir dağılımı adaleti, iktisadi ve sosyolojik araştırmalarda öne çıkan ve sürekli güncelliğini koruyan bir çalışma alanı olmuştur. İktisadi analizlerde, gelir dağılımı eşitsizliğinin öne çıkmasında birçok neden olmakla beraber, temelde iki hususun etki yaptığı söylenebilir. Bunlardan birincisi, Kuznets (1955) tarafından şekillendirilen ve iktisadi literatüre “Kuznets Eğrisi” olarak giren iktisadi büyüme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin yönünü irdeleyen yaklaşımdır. İkincisi ise, iktisadi büyüme sürecinde kurumsal faktörlerin analize dâhil edilmesidir. Bu husus, kurumsal yapıdaki değişimlerin, iktisadi büyüme sürecinin doğrudan bir belirleyicisi mi ya da farklı değişkenler üzerinden dolaylı olarak etkilediği bir süreç mi olduğu sorusunu gündeme getirmiştir. Kurumsal yapı ve iktisadi büyüme arasında dolaylı ilişkilerin irdelenmesi noktasında, farklı ara göstergeler kullanılmış olsa da, özellikle kurumsal yapı ve gelir dağılımı ilişkisi dikkat çekmiştir. Diğer taraftan kurumsal yapı ve gelir dağılımı adaleti ilişkisinin incelenmesinde ise özellikle demokrasinin ve gelir dağılımı üzerine etkisi öne çıkmıştır. Demokrasi ve gelir dağılımı ilişkisi, başlarda iktisadi analizlerden ziyade, sosyolojik ve politik araştırmaların konusu olmuştur. Dünya iktisadi yaşamında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ayrımı belirginleşmeye başladığında ise politik yapının iktisadi sistemi belirleyen önemli bir husus olması nedeniyle, demokrasi ve gelir dağılımı ilişkisi ilgi çeken çalışma alanı olmuştur.

Politik yapı; salt siyasal süreçleri değil, aynı zamanda ülkelerin sahip olduğu piyasa yapısını da hukuk sistemi, seçim sistemi, gayri resmi kurumlar gibi kanallar vasıtasıyla etkileyen bir husustur. Politik yapının iktisadi sistemin önemli bir belirleyicisi olması, yaratılan gelirin bölüşülmesi ve dolayısıyla gelir dağılımı sürecini doğrudan etkileyebilmesi sonucunu doğurmakta ve ayrıca bireyleri de bu sürecin birer belirleyicisi haline getirmektedir. Bu bağlamda demokratik bir politik yapının hâkim olduğu ülkelerde, her siyasal seçim, bir sonraki siyasal dönemde şekillenecek olan resmi ve gayri resmi iktisadi ve politik kurumların oylanması anlamına gelmektedir. Ekonomi açısından bu durum, aslında bir sonraki dönemde yaratılacak gelirin nasıl bölüşüleceğinin oylanmasıdır. Bu noktada demokrasi, seçimler vasıtasıyla gelir dağılımı açısından bir “eşitleyici” (Acemoğlu vd., 2013) işlevi üstlenmekte ve böylece gelir dağılımı eşitsizliğinin ortadan kalkmasına katkı yapmaktadır. Bu bağlamda demokrasi, hem gelir dağılımı adaletinin önemli bir belirleyicisi haline gelmekte, hem de bireylere gelirden alacakları payı oy mekanizması ile belirleme sürecine katılma imkânı tanımaktadır.

Bu çalışmada, Balkan bölgesinde kısmen veya tam olarak yer alan ülkeler bağlamında gelir dağılımı, demokrasi, reel gelir ve dışa açıklık arasındaki nedensellik ilişkileri, yatay-kesit bağımlılığı dikkate alan ikinci nesil panel veri yöntemleri kullanılarak 1996-2010 dönemi için araştırılmaktadır. Balkan bölgesi demokrasi bağlamında ele alındığında, bölge ülkeleri genel olarak 3 gruba ayrılabilir. Birinci grup ülkeler Türkiye, Yunanistan gibi uzun yıllardır inişli çıkışlı da olsa demokrasi deneyimlemiş ülkelerden oluşmaktadır. Diğer taraftan ikinci grup ise Romanya gibi yakın dönemde demokratik kurumları inşa etmiş ülkeleri barındırmaktadır. Son olarak üçüncü grup ise, Yugoslavya'nın yıkılmasını izleyen dönemde süren kanlı iç savaş neticesinde ortaya çıkan devletler arasında demokrasiyi benimsemiş ve halen demokratik kurumları geliştirme aşamasında olan ülkeleri barındırmaktadır. Fakat bazı bölgelerde çatışma riski halen devam etmektedir. Bu bağlamda bölge politik yapı açısından halen geçiş ve değişim aşamasında olmakla beraber, iktisadi açıdan da kimi bölgelerde yıkıcı geçen iç savaşın etkilerinin yanı sıra Avrupa Birliği bölgesinde halen etkileri devam etmekte olan kamu borç stoku krizinin yarattığı sonuçları deneyimlemektedir. Bu hususlar bölgede gelir dağılımı adaletini etkilemekte, bölgenin politik ve iktisadi gelişim sürecinin gelir dağılımı üzerine etkilerinin araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Çalışmanın ikinci kısmında konu ile ilgili literatür kısaca özetlenmiştir. Üçüncü kısımda model, örneklem ve yöntemle ilişkin tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Ampirik analiz sonuçlarının tartışıldığı dördüncü bölümü çalışmanın genel bir değerlendirilmesinin yapıldığı sonuç kısmı takip etmiştir.

2. Literatür

1990'lı yıllarda itibaren çeşitli kurumlar ve araştırmacılar, kurumsal faktörlerin ölçümüne ve sayısallaştırmasına yönelik olarak veri setleri oluşturulmaya başlanmasıyla, kurumsal faktörlerin ekonomik değişkenler üzerine etkilerini ampirik olarak araştıran çalışmaların sayısı artmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak son yıllarda, gelir dağılımı ile ekonomik ve kurumsal faktörler arasındaki nedensellik ilişkileri de önemli bir araştırma alanı olmuştur. Bu alanda yapılmış çalışmalarda araştırmacıların kullanabildiği kurumsal değişkenlere ait veriler, yıllık gözlemlere dayalı kısa zaman dönemlerine ait olması nedeniyle literatürde ekonomik ve kurumsal faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, daha çok yatay-kesit ve panel veri analiz yöntemleri kullanılarak tahmin edildiği görülmektedir.

Demokrasi ve gelir dağılımı arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalardan Bollen ve Jackman (1985), literatürde daha önce yapılan çalışmaların birtakım sorunlar içerdiğini (spesifikasyon hatası, ölçüm hatası, yanlış örneklem seçimi) bu nedenle literatürde bir uzlaşının olmadığını ifade ettikleri çalışmalarında, 60 ülke örneği için demokrasi ve gelir dağılımı ilişkisini iki aşamalı en küçük kareler yöntemini kullanarak analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar, ekonomik gelişmenin demokrasi ve gelir dağılımını pozitif olarak etkilediğini ancak demokrasi ve gelir dağılımı arasında direkt bir ilişkinin olmadığını ortaya koymaktadır. Acemoğlu vd. (2013) demokrasinin gelir dağılımı eşitsizliğini neden azaltması gerektiğine ilişkin teorik açıklamalara yer verdikleri çalışmalarında, panel veri analiz yöntemini kullanarak 1960-2010 döneminde demokrasi ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi test etmişlerdir. Analiz sonuçları, demokrasinin gelir eşitsizliğini azalttığını ancak bu ilişkinin güçlü olmadığını ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, demokrasi ve gelir dağılımına ilişkin literatürde tam bir mutabakatın sağlanamamasını yapılan çalışmalarda farklı dönem, farklı ülke grubu ve farklı ekonometrik tekniklerin kullanılmasına bağlamışlardır. Barro (2000), 100 ülke ve 1960-1990 dönemini kapsayan çalışmasında; Chong (2001), 99 ülke ve 1960-1995 dönemini kapsayan çalışmasında demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin kullanılan demokrasi göstergesine göre farklılık arz ettiğini tespit etmişlerdir. Öte yandan 63 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz eden Artan ve Kalaycı (2014), demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklı olduğunu ortaya koymuşlardır. Wagle (2009), 1980-2003 döneminde panel veri analiz yöntemini kullanarak Güney Asya ülkelerinde demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmada literatürdeki mevcut sonuçlardan farklı olarak Güney Asya ülkelerinde demokrasinin gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Yazar ulaştığı bu sonucun kullandığı veri setinden ve incelediği ülke grubunun sahip olduğu farklı kültürel-dinsel faktörlerden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Buna karşılık, Muller (1988), Gradstein, Milanovic ve Ying (2001), Reuveny ve Li (2003), Lee (2005) ve Shen ve Yao (2008) demokrasinin gelir dağılımı eşitsizliğini azalttığını ortaya koymuşlardır.

Edwards (1997), yatay-kesit analiz yöntemini kullanarak 43 gelişmekte olan ülkede dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini test etmiştir. Bulgular, dışa açıklığın gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Dışa açıklığın gelir dağılımı üzerinde etkileri inceleyen bir diğer çalışmada Babones ve Vonada (2009), 1975, 1985, 1995 yılları için yatay-kesit ve 1975-1985, 1985-1995 dönemleri için panel veri analiz yöntemini kullanmışlardır. Elde edilen sonuçlar, incelenen tüm dönemlerde dışa açıklığın gelir dağılımı üzerinde bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık Chakrabarti (2000), yatay-kesit yöntemini kullanarak 73 ülkeyi analiz ettiği çalışmasında dışa açıklığın ekonomik büyümeyi arttırmak suretiyle gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Calderon ve Chong (2001) panel veri yöntemini kullanarak 1960-1995 döneminde 102 ülkeyi incelediği çalışmalarında dışa açıklığın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığı şeklindeki bulguyu teyit etmişlerdir. Chun Zhu ve Trefler (2005) genel denge analizini kullanarak gelişmekte olan ülkeleri incelediği çalışmasında, Szekely ve Samano (2012) 18 Latin Amerika ülkesi için 1980-2010 döneminde panel veri analiz yöntemini kullandıkları çalışmalarında, dışa açıklığın gelir dağılımı adaletsizliğini arttırdığını tespit etmişlerdir.

Reel gelir ve gelir dağılımı arasında ilişkileri inceleyen çalışmalara Deininger ve Squire (1998), Barro (2000), Azzoni (2001) ve Shin (2012) bakıldığında ise genel olarak Kuznets'in ortaya attığı farklı gelir seviyesine göre gelir dağılımı eşitsizliğinin etkisinin değişeceği görüşü desteklenmektedir. Buna göre ekonomik gelişmenin başlangıcında gelir dağılımı ekonomik büyümeyi negatif olarak etkilerken belirli bir gelişmişlik seviyesinden sonra pozitif olarak etkilemektedir.

Kısaca çalışmalardan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; demokrasi ve dışa açıklık ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye dair net bir uzlaşımın olmadığı görülmektedir. Demokrasi, reel gelir, dışa açıklık ve gelir dağılımı arasındaki ilişkileri inceleyen bazı çalışmalar kullandıkları yöntem, dönem ve elde edilen sonuçlar açısından tasnif edilerek Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Demokrasi, Dışa Açıklık ve Reel Gelirin Gelir Dağılımı Üzerine Etkilerini İnceleyen Çalışmalar

Demokrasinin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Çalışmalar			
Yazar (lar)	Örneklem (Dönem)	Yöntem	Sonuç
Bollen ve Jackman (1985)	60 Ülke	İki Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi	İlişki Yok
Muller (1988)	55 Ülke, 1965-1975	Regresyon Analizi	Olumlu Etki
Barro (2000)	100 Ülke, 1960-1990	Panel Veri Analizi	Demokrasi Göstergesine Göre Farklı Etki
Chong (2001)	99 Ülke, 1960-1995	Panel Veri Analizi	Demokrasi Seviyesine Göre Farklı Etki
Gradstein, Milanovic ve Ying (2001)	126 Ülke, 1960-1998	Panel Veri Analizi	Olumlu Etki
Reuveny ve Li (2003)	69 Ülke, 1960-1996	Panel Veri Analizi	Olumlu Etki
Lee (2005)	64 Ülke, 1970-1994	Panel Veri Analizi	Olumlu Etki
Shen ve Yao (2008)	Çin (48 Bölge), 1986-2002	Statik ve Dinamik Panel Veri Analizi	Olumlu Etki
Wagle (2009)	Güney Asya Ülkeleri, 1980-2003	Panel Veri Analizi	Olumsuz Etki
Acemoğlu vd. (2013)	184 Ülke, 1960-2010	Panel Veri Analizi	Güçlü İlişki Yok
Artan ve Kalaycı (2014)	63 Ülke, 1995-2005	Panel Veri Analizi	Gelişmişlik Seviyesine Göre Farklı Etki
Reel Gelirin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Çalışmalar			
Yazar (lar)	Örneklem (Dönem)	Yöntem	Sonuç
Deininger ve Squire (1998)	108 Ülke, 1960-1992	Panel Veri Analizi	Kuznets Hipotezi Zayıf Derecede Geçerli
Barro (2000)	100 Ülke 1960-1990	Panel Veri Analizi	Kuznets Hipotezi Geçerli
Azzoni (2001)	Brezilya, 1939-1935	Regresyon Analizi	Ele Alınan Bölgeye Göre Farklı Etki
Dışa Açıklığın Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Çalışmalar			
Yazar (lar)	Örneklem (Dönem)	Yöntem	Sonuç
Edwards (1997)	43 Ülke, 1970, 1980	Yatay-Kesit Analizi	İlişki Yok
Chakrabarti (2000)	73 Ülke, 1985	Yatay-Kesit Analizi	Olumlu Etki
Calderon ve Chong (2001)	102 Ülke, 1960-1995	Panel Veri Analizi	Olumlu Etki
Chun Zhu ve Trefler (2005)	Gelişmekte Olan Ülkeler	Genel Denge Analizi	Olumsuz Etki
Babones ve Vonada (2009)	Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler, 1975-1995	Yatay-Kesit Analizi Panel Veri Analizi	İlişki Yok
Szekely ve Samano (2012)	18 Ülke, 1980-2010	Panel Veri Analizi	Olumsuz Etki

3. Model, Örneklem ve Yöntem

Bu çalışmada; Balkan ülkelerinde (Bulgaristan, Hırvatistan, Yunanistan, Romanya, Slovenya, Türkiye); gelir dağılımı, demokrasi, reel gelir ve dışa açıklık ilişkisi 1996-2010 dönemi için yatay kesit bağımlılığı dikkate alan panel veri yöntemleri kullanılarak araştırılmıştır. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkilerini test etmek amacıyla, yatay kesit bağımlılığı da dikkate alan aşağıdaki Konya (2006) nedensellik modeli kullanılmıştır:

$$GINI_{Nt} = \alpha_{1N} + \sum_{l=1}^{p_1} \beta_{1Nl} GINI_{Nt-l} + \sum_{l=1}^{p_1} \delta_{1Nl} DEMOC_{Nt-l} + \sum_{l=1}^{p_1} \gamma_{1Nl} GDP_{Nt-l} + \sum_{l=1}^{p_1} \phi_{1Nl} TR_{Nt-l} + \varepsilon_{11t} \quad (1)$$

1 numaralı denklemde $N=1, 2, \dots, 6$ ve $t=1, 2, \dots, 15'$ dir. Model 1996-2010 yılları arası için eksiksiz veri seti ile sınılanmış olup *GINI* değişkeni gelir dağılımı adaletini temsil eden gini endeksini ifade etmekte olup, harcanabilir gelire göre gelir dağılımı adaletini ölçmekle beraber 0-100 arasında değişmektedir. Ayrıca *GDP* kişi başı harcanabilir reel geliri, *TR* değişkeni ise ticari açıklığı, *DEMOC* değişkeni ise ilgili ülkelerde demokratik kurumları ifade etmektedir. *DEMOC* değişkeni, Uluslararası Ülke Risk Rehberi (ICRG) tarafından yayınlanan demokratik hesap verilebilirlik ve hukukun üstünlüğü değişkenleri kullanılarak oluşturulmuştur. Her iki değişken de 0 ile 6 arasında değişmekte olup, öncelikle her iki değişkenin ortalaması alınmış ve endeks 0-100 arasında değişecek şekilde yeniden ağırlıklandırılmıştır. *GDP* ve *TR* değişkenleri Dünya Bankası Dünya Gelişme Göstergeleri çevrimiçi veri tabanından (World Bank World Development Indicators Online Database) alınmıştır. *GINI* değişkeni ise Solt (2009) tarafından yayınlanmış olan "Standartlaştırılmış Dünya Gelir Dağılımı Eşitsizliği Veri Tabanı (SWID)"'ndan elde edilmiştir. Tüm değişkenlerin doğal logaritması alınmış ve doğrusallaştırılmıştır.

Panel veri analizinde kullanılan testler, değişkenler arasında ve modelde bulunma ihtimali olan, yatay kesit bağımlılık özelliklerine duyarlıdır. Bu nedenle panel veri modellerinde değişkenler arasında oluşabilecek yatay kesit bağımlılık ilişkilerinin araştırılması önem kazanmakla beraber, değişkenlerde veya modelde oluşabilecek yatay kesit bağımlılık özelliklerinin göz ardı edilmesi sapmalı tahminlere neden olabilmektedir. Bu nedenle modelin yatay kesit bağımlılık özellikleri Breusch-Pagan'ın (1980) LM testi ile araştırılmıştır. Yatay kesit bağımlılık testi için yokluk ve alternatif hipotezler ile hesaplanan test istatistiği aşağıdaki gibidir:

$$H_0 = \text{Yatay Kesit Bağımlılık Yoktur.}$$

$$H_1 = \text{Yatay Kesit Bağımlılık Vardır.}$$

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (p_{ij})^2 \frac{X^2 N(N-1)}{2} \quad (2)$$

Ayrıca denklemlerde hesaplanacak olan eğim katsayılarının homojenlik özellikleri Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen delta testleri ile araştırılmıştır. Eğim katsayılarının homojenliği için yokluk ve alternatif hipotezler ile hesaplanan test istatistiği aşağıdaki gibidir:

$$H_0 = \text{Eğim Katsayıları Homojendir.}$$

$$H_1 = \text{Eğim Katsayıları Heterojendir.}$$

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \tilde{S} - k}{\sqrt{2k}} \right)$$

(3a)

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \tilde{S} - E(\tilde{z}_{iT})}{\sqrt{\text{Var}(\tilde{z}_{iT})}} \right) \quad (3b)$$

4. Ampirik Sonuçlar

Çalışmada ilk olarak, modele ait yatay kesit bağımlılığı ve eğim katsayılarının homojenliği test edilmiştir. Tablo 2’de bu testlere ait yokluk hipotezleri güçlü bir biçimde reddedildiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre model, yatay kesit bağımlıdır ve hesaplanacak eğim katsayıları heterojendir.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılık ve Katsayı Homojenliği Test Sonuçları

LM Test	32.507 (0.000)
$\tilde{\Delta}$	4.480 (0.000)
$\tilde{\Delta}_{adj}$	5.332 (0.000)

Not: Parantez içindeki değerler, olasılık değerleridir.

Modelin yatay kesit bağımlı ve hesaplanacak eğim katsayılarının heterojen olması, yatay kesit bağımlılığa duyarlı ve heterojen eğim katsayıları hesaplamaya izin veren yöntemlerin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Değişkenler arasında nedensel ilişkileri test etmek amacıyla, metodolojik olarak Granger nedensellik testine dayanan ve yatay kesit bağımlılığı bootstrap yöntemiyle modelleyen, Konya (2006) tarafından geliştirmiş nedensellik testi kullanılmıştır. Ayrıca Konya (2006) testinde iki açıklayıcı değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisi de test edilebilmektedir. Konya nedensellik test sonuçları Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5’de yer almaktadır. Bu tablolardan elde edilen genel sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Tablo 3: Konya Nedensellik Testi Sonuçları

	$H_0 : \text{DEMOC} \Rightarrow \text{GINI}$				$H_0 : \text{GDP} \Rightarrow \text{GINI}$			
	10%	5%	1%		10%	5%	1%	
Bulgaristan	27.0**	10.1	16.8	41.8	26.5***	8.1	12.1	23.7
Hırvatistan	0.5	9.4	15.3	34.4	2.0	6.9	10.3	20.1
Yunanistan	4.2	8.8	13.7	31.0	1.7	6.5	9.8	20.0
Romanya	2.3	10.2	17.3	42.2	30.1***	8.0	12.0	24.3
Slovenya	0.1	8.7	13.7	29.3	9.0	10.6	18.1	45.3
Türkiye	2.2	8.6	13.8	31.6	88.0***	8.4	12.7	26.5

Not: \Rightarrow Granger nedeni değildir. * %10 anlamlılık düzeyinde, ** %5 anlamlılık düzeyinde, *** ise %1 anlamlılık düzeyinde 10.000 bootstrap tekrardan elde edilen kritik değerler için istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Bulgaristan için demokrasi değişkeninden gelir dağılımına doğru %5 anlamlılık düzeyinde, reel milli gelir değişkeninden gelir dağılımına doğru %1 anlamlılık düzeyinde ve dışa açıklık değişkeninden gelir dağılımına doğru %5 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Romanya için reel milli gelir değişkeninden gelir dağılımına doğru %1 anlamlılık düzeyinde ve dışa açıklık değişkeninden gelir dağılımına doğru %1 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Türkiye için reel milli gelir değişkeninden gelir dağılımına doğru %1 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Diğer ülkeler için demokrasi, reel milli gelir ve dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

Bulgaristan için demokrasi-reel milli gelir değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %10 anlamlılık düzeyinde ve demokrasi-dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %1 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Hırvatistan için reel milli gelir-dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Slovenya için demokrasi-dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %10 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

Tablo 4: Konya Nedensellik Testi Sonuçları

	$H_0 : TR \rightarrow GINI$				$H_0 : DEMOC-GDP \rightarrow GINI$			
	10%	5%	1%		10%	5%	1%	
Bulgaristan	18.7**	8.9	13.9	29.3	8.3*	7.5	11.4	24.3
Hırvatistan	4.4	7.9	11.9	24.1	1.2	6.4	9.9	19.4
Yunanistan	0.3	8.4	13.4	28.9	0.6	8.7	13.0	28.4
Romanya	82.7***	7.8	12.1	29.7	0.1	7.8	13.1	31.0
Slovenya	0.7	8.4	12.8	26.0	4.8	7.9	12.8	30.1
Türkiye	3.7	8.1	12.8	27.5	96.3***	7.2	11.3	23.2

Not: \rightarrow Granger nedeni değildir. * %10 anlamlılık düzeyinde, ** %5 anlamlılık düzeyinde, *** ise %1 anlamlılık düzeyinde 10.000 bootstrap tekrarıdan elde edilen kritik değerler için istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Türkiye için demokrasi-reel milli gelir değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %10 anlamlılık düzeyinde, demokrasi-dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %5 anlamlılık düzeyinde ve reel milli gelir-dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru %5 anlamlılık düzeyinde bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Diğer ülkeler için demokrasi, reel milli gelir ve dışa açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

Tablo 5: Konya Nedensellik Testi Sonuçları

	$H_0 : DEMOC-TR \rightarrow GINI$				$H_0 : GDP-TR \rightarrow GINI$			
	10%	5%	1%		10%	5%	1%	
Bulgaristan	32.9***	9.5	15.2	32.9	0.2	10.1	15.5	32.3
Hırvatistan	1.8	7.6	11.5	22.0	9.3*	6.9	10.6	22.1
Yunanistan	5.0	8.7	13.5	29.1	6.6	7.0	10.6	23.4
Romanya	0.5	7.8	12.1	24.1	0.4	7.0	10.7	21.2
Slovenya	8.8*	8.4	13.4	31.8	0.8	8.1	12.7	27.0
Türkiye	19.1**	8.0	13.0	28.7	24.6**	8.0	12.8	25.7

Not: \rightarrow Granger nedeni değildir. * %10 anlamlılık düzeyinde, ** %5 anlamlılık düzeyinde, *** ise %1 anlamlılık düzeyinde 10.000 bootstrap tekrarıdan elde edilen kritik değerler için istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada; Balkan ülkelerinde (Bulgaristan, Hırvatistan, Yunanistan, Romanya, Slovenya, Türkiye); gelir dağılımı, demokrasi, reel gelir ve dışa açıklık ilişkisi 1996-2010 dönemi için yatay kesit bağımlılığı dikkate alan panel veri yöntemleri kullanılarak araştırılmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

i) Yatay kesit bağımlılık ve homojenlik testlerine göre model yatay kesit bağımlı olup, hesaplanacak olan katsayılar heterojendir. ii) Bulgaristan'da demokrasi değişkeninden gelir dağılımına doğru nedensellik söz konusudur. iii) Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'de kişi başı reel gelir değişkeninden gelir dağılımına doğru nedensellik söz konusudur. iv) Bulgaristan ve Romanya'da ticari açıklık değişkeninden, gelir dağılımına doğru bir nedensellik söz konusudur. v) Bulgaristan ve Türkiye'de demokrasi ve reel gelir değişkenlerinden gelir dağılımına doğru nedensellik söz konusudur. vi) Bulgaristan, Slovenya ve Türkiye'de demokrasi ve ticari açıklık değişkeninden gelir dağılımı değişkenine doğru bir nedensellik söz konusudur. vii) Hırvatistan ve Türkiye'de kişi başı reel gelir ve ticari açıklık değişkenlerinden gelir dağılımına doğru bir nedensellik söz konusudur.

Sonuç olarak, analiz edilen ülkeler arasında farklılıklar söz konusu olsa da demokrasi, reel gelir ve dışa açıklık gelir eşitsizliğinin önemli belirleyicileri olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, gelir dağılımı eşitsizliği ile mücadelede tek reçete yerine her ülkenin yapısına özgün uygun tedbirlerin alınması

gereğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, demokrasi değişkeninden gelir dağılımı eşitsizliğine doğru bir nedensellik ilişkisine rastlanması ülkelerin kurumsal altyapılarını güçlendirerek gelir dağılımı eşitsizliği ile maliyetsiz bir şekilde mücadele edebileceklerini göstermektedir. Son olarak, gelir dağılımı eşitsizliğinin sadece gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren bir sorun olmadığı dikkate alındığında, gelir dağılımı eşitsizliği ile mücadelede ticari kısıtlamaların küresel düzeyde yeniden ele alınması küresel ölçekte toplumsal barışın sağlanmasına katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., Naidu, S., Restrepo, P. ve Robinson J. A., (2013). Democracy, Redistribution and Inequality. <http://www.nber.org/papers/w19746.pdf> . (Erişim Tarihi: 10.04.2017)
- Artan, S. ve Kalaycı C. (2014). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 69-88.
- Azzoni, C. R. (2001). Economic Growth and Regional Income Inequality in Brazil. *The Annals of Regional Science*. 35, 133-152.
- Bababones, S. J. ve Vonada, D. C. (2009). Trade Globalization and National Income Inequality: Are They Related?. *Journal of Sociology*, 45(1), 5-30.
- Barro, R. J. (2000). Inequality and Growth in a Panel of Countries. *Journal of Economic Growth*, 5, 5-32.
- Bollen, K. A. ve Jackman R. W. (1985). Political Democracy and the Size Distribution of Income. *American Sociological Review*, 50(4), 438-457.
- Breusch, P. S. ve Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics. *Review of Economic Studies*, 11(7), 239-253.
- Calderon, C. ve Chong, A. (2001). External Sector and Income Inequality in Interdependent Economies Using a Dynamic Panel Data Approach. *Economics Letters*, 71, 225-231.
- Chakrabarti, A. (2000). Does Trade Cause Inequality?. *Journal of Economic Development*, 25(2), 1-21.
- Chong, A. (2001). Inequality, Democracy and Persistence: Is There a Political Kuznets Curve?. (<https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/1905/Inequality%2c%20Democracy%2c%20and%20Persistence%3a%20Is%20There%20a%20Political%20Kuznets%20Curve%3f.pdf?sequence=1>) (Erişim Tarihi: 10.4.2017).
- Chun Zhu, S. ve Terfler, D. (2005). Trade and Inequality in Developing Countries: A General Equilibrium Analysis. *Journal of International Economics*, 65, 21-48.
- Deninger, K. ve Squire, L. (1998). New Ways of Looking at Old Issues: Inequality and Growth. *Journal of Development Economics*, 57, 259-287.
- Edwards, S. (1997). Trade Policy, Growth and Income Distribution. *The American Economic Review*, 87(2), 205-210.
- Gradstein, M., Milanovic, B. ve Ying, Y. (2001). Democracy and Income Inequality. The World Bank Policy Research Working Paper, WPS 2561.
- Konya, L. (2006). Export and Growth: Granger Causality Analysis on OECD Countries with a Panel Data Approach. *Economic Modelling*, 23, 978-992.
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28.
- Lee, C. S. (2005). Income Inequality, Democracy and Public Sector Size. *American Sociological Review*, 70, 158-191.

- Muller, E. N. (1988). Democracy, Economic Development and Income Inequality. *American Sociological Review*, 53(1): 50-68.
- Pesaran, M. Hasheem ve Yamagata, Takashi (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels. *Journal of Econometrics*, 142, 50-98.
- Reuveny, R. ve Quan, L. (2003), Economic Openness, Democracy, and Income Inequality: An Empirical Analysis, *Comparative Political Studies*, 36, 575-601.
- Shen, Y. ve Yao, Y. (2008). Does Grassroots Democracy Reduce Income Inequality in China?. *Journal of Public Economics*, 92, 2182-2198.
- Shin, I. (2012). Income Inequality and Economic Growth. *Economic Modelling*, 29, 2049-2057
- Solt, F. (2009). The Standardized World Income Inequality Database. *Social Science Quarterly*, 97(5), 1267-1281.
- Szekely, M. ve Sámano, C. (2012). Did Trade Openness Affect Income Distribution in Latin America? Evidence for the Years 1980-2010. UNU World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER), *Working Paper No. 2012/03*.
- Wagle, U. R. (2009). Inclusive Democracy and Economic Inequality in South Asia: Any Discernible Link?. *Review of Social Economy*, 67(3), 329-357.

RELATIONSHIPS OF INCOME DISTRIBUTION, DEMOCRACY, REAL INCOME AND TRADE OPENNESS: THE EMPIRICAL EVIDENCE FROM BALKAN STATES

Extended Abstract

Aim: Income distribution inequality is the one of most debated topic ever since in economic literature. Economists have focused on economic growth in early periods of modern economic era but just after, they have also pay attention to distribution of income which is created by means of economic growth. It can be said that two major factor have affected the growth of literature of income distribution inequality in economics. First of these is Kuznets' (1955) approach that based on income level-income distribution relationship. Second factor is inclusion of institutional factors to economic growth analysis. Economists have made many efforts to explain that whether institutional factors affect economic growth directly or through proxy factors. Democracy has become prominent as a proxy indicator of institutional structure. The relationship between democracy and income distribution was primarily a matter of sociological and political researches rather than economic analysis. Just after, this subject has become one of the main concerns of economists. This study explores the causal relationships between income distribution, democracy, real income and trade openness in Balkan States (Bulgaria, Croatia, Greece, Romania, Slovenia and Turkey) for 1996-2010 periods.

Method: As it is widely known, omitting of possible cross-sectional dependency could cause biased estimations in panel data analysis. Therefore Breusch-Pagan (1980) LM test for cross-sectional dependence and Pesaran-Yamagata (2008) delta test for slope homogeneity have been implemented. This paper also employs Konya (2006) bootstrap panel granger approach which allows cross-sectional dependence and gives possibility to examine two explanatory variables' effects on dependent variable and obtain country-specific results.

Findings: According to results from cross-sectional dependence and homogeneity tests, there is a cross sectional dependence at %1 significance level according to the Breusch-Pagan LM test and also hypothesis of slope heterogeneity has been accepted %1 significance level. Konya bootstrap panel causality test results are as follows: i) there is a causal relationship from democracy to income distribution at %5 significance level at for Bulgaria. ii) There is a causal relationship from real income to income distribution at %1 significance level for Bulgaria, Romania and Turkey. iii) There is a causal relationship from trade openness to income distribution at %5 significance level for Bulgaria and also %1 significance level for Romania. Konya bootstrap panel joint causality test results are also as follows: i) there are causal relationship from democracy and real income to income distribution at %10 significance level for Bulgaria and %1 significance level for Turkey. ii) There are causal relationships from democracy and trade openness to income distribution at %1 significance level for Bulgaria, %5 significance level for Turkey and at %10 significance level for Bulgaria. iii) There are causal relationship from real income and trade openness to income distribution at %5 significance level for Turkey and %10 significance level for Croatia.

Conclusion: Balkan region is the one of the area that suffered from internal conflicts after collapse of Yugoslavia. These experiences have caused heterogeneous structure on political aspects. Balkan region is still in transition and in the process of change in terms of political structure, as well as the effects of civil war is still holding on which has been destructive in some regions in economic terms. The consequences of the debt crisis of European Union is also affecting region as well. Although differences between countries are analyzed; democracy, real income, and openness have been found as important determinants of income inequality. This result suggests that country-specific measures should be taken for each country instead of the single prescription for reducing income distribution inequality.